

Saltmålla i Västra Götalands län 2018

Tore Mattsson (text och foto)

Olle Molander (kartor)

Saltmålla *Halimione pedunculata* är en ettårig, vårgroende ört som växer på flacka finsedimentstränder vid havet. Den är konkurrenssvag och beroende av att det skapas blottor i vegetationstäcket där frön kan gro.

Saltmålla, Råssön, Orust

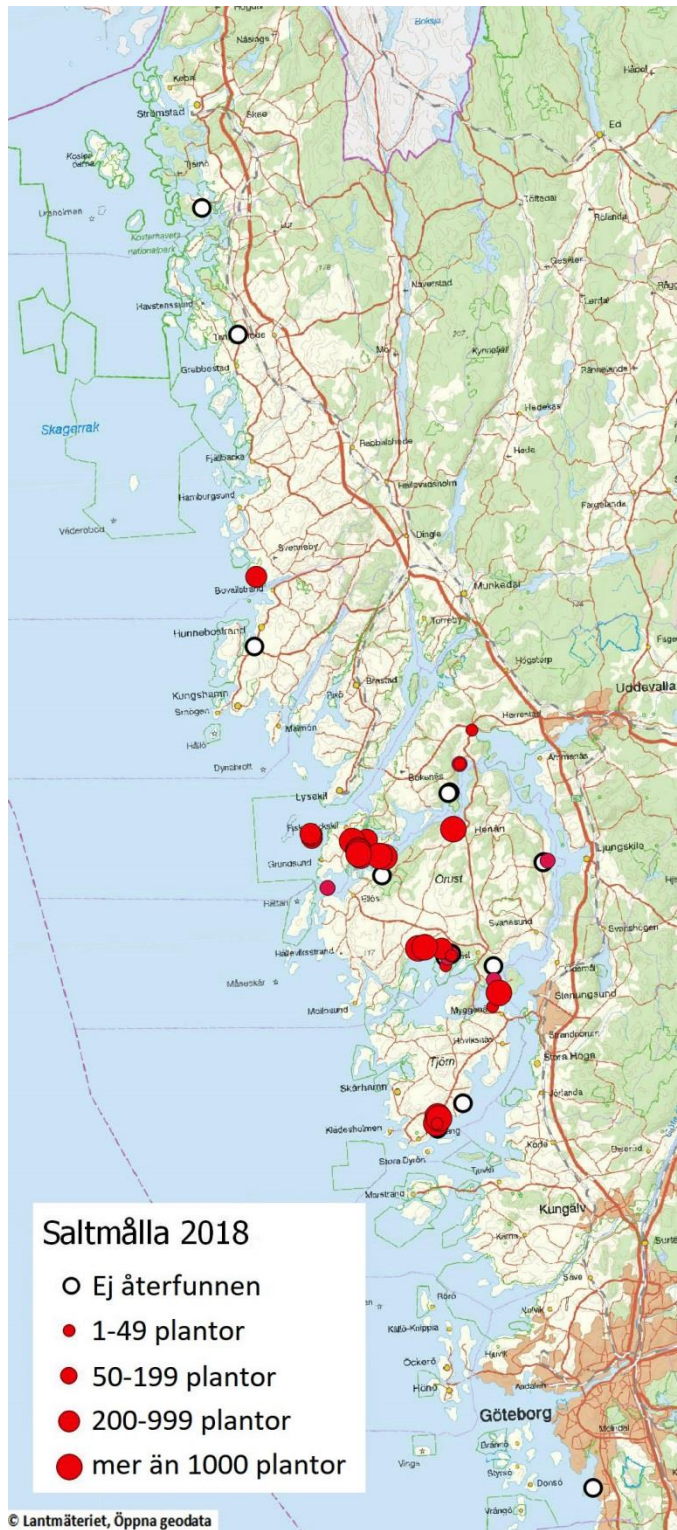
Minskat eller upphörande kreatursbete och igenväxning av havstrandängar missgynnar därför arten. Dock tycks gåsbete på strandängar i en del fall kunna kompensera för upphört nötkreatursbete. Intensivt fårbeta har däremot visat sig vara katastrofalt för saltmållan och har i en del fall utrotat hela bestånd.

Saltmållan är rödlistad i kategorin EN (starkt hotad) på grund av

- Fragmenterad utbredning
- Fortgående minskning av förekomstarean
- Fortgående minskning av ytan av och/eller kvalitén på artens habitat
- Fortgående minskning av antalet lokalområden eller delpopulationer
- Fortgående minskning av antalet reproduktiva individer
- Extrema fluktuationer av antalet reproduktiva individer

I Artportalen finns 150 floraväktarlokaliter för saltmålla registrerade i Sverige. Av dessa ligger 54, dvs. drygt en tredjedel, i Bohuslän. I västgötadelen av Göteborgsområdet finns dessutom en lokal. Bohusläns floraväktare har därför ett speciellt ansvar för att hålla utvecklingen för denna art under uppsikt.

För att få en uppfattning av det aktuella läget för saltmållan i landskapet beslöt Floraväktarna i Bohuslän att under 2018 inventera samtliga kända saltmållelokaler i landskapet.

Resultat:

Av de 54 registrerade floraväktarlokalerna är två uppenbart felaktiga, då där saknas lämpligt habitat för saltmålla. Dessa har därför räknats bort i statistiken.

48 av de återstående lokalerna har besökts 2018. Av dessa är åtta lokaler nyupptäckta eller nyregistrerade under 2018.

På 34 lokaler återfanns saltmålla. 16 av dessa lokaler kan anses som ”rika” och stabila. Det är de lokaler som har > ca 1000 plantor.

I floraväktarrapporterna anges i vissa fall vilka hot som föreligger för saltmållans fortsatta existens på lokalen. I sex fall anges igenväxning som ett hot och i 11 fall för kraftigt eller olämpligt bete.

För de lokaler där saltmållan tycks vara försvunnen anges i vissa fall orsaken till försvinnandet i floraväktarrapporterna:

- ✓ Kraftigt fårbeta: 5
- ✓ Nöt- och gåsbeta: 2
- ✓ Gåsbeta: 3
- ✓ Igenväxning: 3

Läget i kommunerna:

Strömstad: Endast en känd lokal i kommunen: Den tidigare rika lokalen vid Backeleran på Råssö. Här sågs senast ett fåtal plantor 2015, men 2018 återfanns inga.

Tanum: Saltmålla finns kvar på södra delen av Valön. Individantalet är lågt men förefaller stabilt. En lokal är ej besökt 2018.

Sotenäs: Två gamla lokaler i kommunen: Ulebergs kile och Hunnebo lera. På båda dessa tycks saltmållan vara försvunnen; senast den registrerades i kommunen var vid Hunnebo lera 2012.

Uddevalla: Saltmålla tycks finnas kvar på två lokaler: Rotviksbro och Ulveviken. Antalet plantor på dessa lokaler är dock lågt och minskande. Två lokaler är dock ej besökta 2018.

Lysekil: I kommunen finns tre förekomstområden för saltmålla: Strandängarna runt och norr om Kalvhagefjorden på Gåsö, Stuveröd på Skaftö och på södra delen av Fredagsholmen i Ellösefjorden.

- Vid Kalvhagefjorden finns flera rika bestånd, sammanlagt drygt 2000 plantor 2018.
- Vid Stuveröd finns två rika bestånd med sammanlagt nästan 3000 plantor 2018.
- På Fredagsholmen finns ett litet och minskande bestånd.

Orust: I kommunen finns sju aktuella förekomstområden för saltmålla: Allmag, Dalby vid Henån, Råholmen vid Flatön, västra Flatön vid Strömmarna samt Holm-Rörholmen, Hjälmsvik och Rossö-Härholmen vid Kalvöfjorden.

- Vid Allmag finns den kvar med ett litet bestånd utanför det fårbetade området
- Vid Dalby finns ett rikt bestånd, 1000 plantor 2018
- Vid Råholmen finns två rika bestånd, drygt 6000 plantor 2018

- På de flacka stränderna vid Strömmarna på västra Flatön mellan Bua brygga och Kila finns flera rika bestånd. Sammanlagt räknades här in ca 15 000 plantor 2018.
- Vid Holm-Rörholmen finns två rika bestånd, ca 5000 plantor 2018.
- Längs stranden vid Hjälmsvik finns ett par mindre bestånd
- De flacka strandängarna i Rossö-Härholmen-området har flera, normalt rika, bestånd. Dock var dessa individfattiga 2018, förmodligen pga. intensivt bete.

Tjörn: Tre förekomstområden för saltmålla finns kvar i kommunen: Lilla Askerön, Kilsby kil och Kuballe- Olsby kile.

- På Lilla Askerön finns den både norr om bron till Orust och i Askers kile i söder, på den sistnämnda lokalen mycket rikligt (antalet uppskattat till 10 000-tals 2018).
- I Kilsby kil är den fåtalig men stabil
- I Kuballe och Olsby kile finns flera rika bestånd, sammanlagt drygt 6000 plantor 2018.

Göteborg: På den enda floraväktarlokalen, Stora Amundön, återfanns ingen saltmålla 2018. Senast den rapporterades härifrån var 2003. Dock finns ett fynd i Artportalen från Drottningviken, Stora Amundön från 2016.

Kärnområden för saltmålla i länet

Sammanfattningsvis kan några kärnområden urskiljas där det finns en koncentration av än så länge stabila och rika förekomster av saltmålla. Dessa ligger alla på de stora öarna Orust, Tjörn och Skaftö med kringliggande öar:

1. Strandängarna runt och norr om Kalvhagefjorden på Gåsö
2. Strandängarna invid Strömmarna på Flatön och Skaftö
3. Råholmenområdet på Flatön
4. Dalby vid Henån
5. Strandängarna vid Kalvöfjorden på Orust
6. Lilla Askerön
7. Kuballe – Olsby kile på Tjörn

Saltmålla och bohusmarrisp, Råholmen, Orust

Diskussion:

2018 tycks ha varit ett mycket bra år för saltmållan i Bohuslän. På lokaler där plantorna fått vara obetade var plantorna genomgående frodiga och ovanligt storväxta. De verkar ha gynnats av det varma och torra vädret och perioder med högre vattenstånd i havet gör ju att plantorna inte lider brist på vatten.

Nötkreatur, som normalt betar mycket lite av saltmållorna, har dock på en del lokaler, där gräset mer eller mindre torkat bort, gått hårt åt plantorna.

Antalet saltmållor är extremt fluktuerande mellan åren. Växten är ettårig och vårgroende och förhållandena på våren-försommaren avgör sannolikt hur många plantor som växer upp denna säsong.

Fröspridningen är förmodligen huvudsakligen lokal, men möjligen kan frön också transporteras med vattnet eller sjöfåglar. Dock tycks sådan fröspridning inte vara särskilt effektiv, då lokala bestånd som utrotats t.ex. genom intensivt fårbeta, inte verkar återetablera sig när fårbetet upphört och förhållandena i övrigt verkar lämpliga för arten.

Små bestånd är därför känsliga för faktorer som ett år orsakar en kraftig minskning av beståndet, eller att rentav inga plantor växer upp. Det kan orsaka att beståndet helt försvinner.

Stora bestånd är naturligtvis inte lika känsliga för tillfälliga nedgångar i populationen. Det är därför mycket viktigt för artens fortlevnad i Bohuslän att strandängarna som hyser rika bestånd av saltmålla i artens kärnområden i Bohuslän sköts på ett sätt som gynnar saltmållan och övriga arter som är knutna till denna miljö.

En lämplig skötsel innebär nötkreatursbete på strandängarna. Betet får dock inte vara alltför hårt, och vid extrema torrsomrar bör kreaturen inte tillåtas gå kvar på den avgnagda vegetationssvälten utan om möjligt flyttas till andra fällor. Fårbeta bör dock undvikas på saltmällestränder, då intensivt sådant kan vara helt katastrofalt för artens fortlevnad på platsen.

En del saltmällelokaler ligger inom skyddade områden. Här har naturligtvis länsstyrelsen och förvaltaren av dessa områden ett speciellt ansvar att se till att strandängarna sköts så att det gynnar saltmållan. I Natura 2000-området Strömmarna, där det på Flatön finns mycket rika bestånd av saltmålla finns lämpligt utformade bevarandeplaner, men de efterlevs inte. Här är kreatursbetet numera nedlagt, men saltmållan har än så länge lyckats hålla ställningarna tack vare att gäss betar av de nedre delarna av strandängarna, där saltmållan växer. De övre delarna håller dock på att växa igen med högrörter och nyetablerade al- och videbuskar.

Ett tack till de floraväktare som möjliggjort denna sammanställning genom att besöka saltmällelokalerna i länet 2018.